

جامعه‌شناسی ورزش (مکاتب و نظریه‌ها)

مؤلف:

محمد رضا مهرآئین

جامعه‌شناسان

سرشناسه: مهرآئین، محمدرضا، ۱۳۳۰-
عنوان و نام‌پدیدآور: جامعه‌شناسی ورزش (مکاتب و نظریه‌ها)
تألیف: محمدرضا مهرآئین

مشخصات نشر: جامعه‌شناسان
مشخصات ظاهری: ۲۷۲ ص.
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۲۲۳-۳۵۱-۶

وضعیت فهرست نویسی: فیا
یادداشت: واژه‌نامه
ادداشت: کتابنامه
یادداشت: نمایه
رצוע: ورزش -- جنبه‌های اجتماعی
موضوع: ورزش -- جنبه‌های جامعه‌شناختی

رده بی‌کی کنگره: ۱۳۹ ج ۲/۵/۶ GV۷۷۰
رده بند دسی: ۳۰۶/۸۳
شماره کتابشناسی: ۴۱۷۳/۶

جامعه‌شناسان

جامعه‌شناسی ورزش (مکاتب و نظریه‌ها)
محمدرضا مهرآئین

چاپ اول ۱۳۹۵ تهران/ تعداد ۲۰۰ نسخه
قیمت: ۲۲۰۰۰ تومان/ چاپ دیجیتال: نگین
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۲۲۳-۳۵۱-۶
همه حقوق چاپ نشر برای ناشر محفوظ است.

حروفچینی، نمونه‌خوانی و صفحه‌آرایی: جامعه‌شناسان
ویراستاری: گروه ویراستاری انتشارات جامعه‌شناسان

فروشگاه و نمایشگاه مرکزی:
تهران، خیابان انقلاب، روبروی درب اصلی
دانشگاه تهران، پاساژ فروزنده، پلاک ۲۱۷
فروشگاه جامعه‌شناسان
تلفن: ۶۶۹۵۹۶۸۰-۸۱، ۶۶۰۰۰۰۵۱
تلفن دفتر نشر: ۶۶۹۶۹۶۲۰

این اثر، مشمول قانون حمایت مولفان و مصنفان و هنرمندان مصوب
۱۳۴۸ است، هر کس تمام یا قسمتی از این اثر را بدون اجازه مولف
(ناشر) نشر یا پخش یا عرضه کند مورد پیگرد قانونی قرار خواهد گرفت.

WWW.JAMEESHENASAN.COM
Email: Sociologists15@gmail.com

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
پیشگفتار	۹
مقدمه: نظریه‌های اجتماعی و ورزش - تعداد دیدگاه‌ها	۱۱
بخش اول: مکاتب جامعه‌شناسی و ورزش	
فصل اول: مکتب کلاسیک (فرآیند ورزشی شدن)	۱۵
مقدمه	۱۵
کارل لایپس: ارزشی شدن و ورزش	۱۶
لایپس و عقلانیت و ورزش	۲۰
دوکیم: قانونی کردن کارکرد تشریفات در ورزش	۲۴
نتیجه	۲۷
فصل دوم: مکتب کارکردگرایی	۲۹
مقدمه	۲۹
مکتب کارکردگرایی: تعهات در زمینه ورزش	۲۹
جامعه به مثابه ارگانیسم	۳۰
نگهداشت الگو	۳۲
انسجام اجتماعی و ورزش	۳۳
انسجام و رفتار رقابتی - تعاونی	۳۴
نتیجه	۳۵
فصل سوم: مکتب تضاد	۳۷
مقدمه	۳۷
از خود بینگانگی	۳۸
اجبار، کنترل و تبعیض در ورزش	۳۹
گرایش‌های ناسیونالیستی، نظامی گری و نژادی	۴۰
تجاری شدن ورزش	۴۱
نتیجه	۴۲
فصل چهارم: مکتب کنش متقابل نمادی	۴۳
مقدمه	۴۳
نمادها و ارتباطات در ورزش	۴۴
ورزش: نمونه‌ای از ارتباط نمادی	۴۷
شکل‌گیری «خود» از طریق رفتار در ورزش	۴۸
تحقیقات در زمینه ورزش	۵۱
نتیجه	۵۵
بخش دوم: نظریه‌های مابعد ساختاری و پست مدرن	
فصل پنجم: رابرت کی. مرنون (بینش‌های روشنفکران)	۵۷
مقدمه	۵۷

۵۸	زندگی نامه روشنفکری
۶۰	دو چشم انداز تنوریکی مرتون
۶۰	تحلیل کارکردی
۶۱	تحلیل ساختاری
۶۲	نظریه نبرد متوسط
۶۳	کارکردهای آشکار و پنهان
۶۴	نظریه مرتون در مورد ساختار اجتماعی و کاربرد آن در ورزش
۶۶	کارکردهای آشکار و نتایج هدفمند
۶۷	نتایج غیر هدفمند
۶۸	نتایج کارکردی
۶۸	نتیجه
۷۱	فصل ششم: پست نوک (قدرت و ورزش)
۷۱	مقدمه
۷۳	فوکو، نظم و ورزش
۷۵	باهم نگری
۷۶	ورزش در یک نگاه
۷۷	جسم های مطیع
۷۸	ورزش و تکنولوژی های هنجارمند
۷۹	قدرت زیستی و حکومتی
۸۰	ورزش - سیاست های زیستی و نژادی
۸۳	نتیجه
۸۹	فصل هفتم: ژان بودریلارد (فوق واقعیت)
۸۹	مقدمه
۹۱	توده ها، جسم و نظریه مصیبت بار
۹۷	مسابقات، شرط بندی و تغییر تعادیل
۱۰۲	فوق واقعیت، میانجی گری ورزشی و انتقال مهارت
۱۰۶	ورزش و کنش گر سیاسی: فضاهای مقاومت
۱۰۸	نتیجه
	بخش سوم: نظریه های انتقادی و رادیکال
۱۰۹	فصل هشتم: سی رایت میلز (تخیل جامعه شناختی)
۱۰۹	مقدمه
۱۱۲	بحران جامعه شناسی
۱۱۳	تخیل جامعه شناختی
۱۱۴	تاکتیک ها و تکنیک ها در تخیل جامعه شناختی
۱۱۶	رابطه سی رایت میلز با جامعه شناسی ورزش
۱۱۷	نتیجه
۱۲۱	فصل نهم: تئودور آدرنو (روح ناامیدی)

۱۲۱		مقدمه
۱۲۵		ورزش و رهایی از توهم
۱۲۸		نگاهی جدید به ورزش
۱۳۰		ورزش و آرمانگرایی
۱۳۶		نتیجه
۱۴۱		فصل دهم: آنتونیو گرامشی (ورزش، استیلا و محبوبیت ملی)
۱۴۱		مقدمه
۱۴۳		ورزش و سلطه، ورزش ملی - مردمی
۱۴۶		مسئله میراث تحلیل گرامشی از ورزش
۱۵۰		تربید سریه گرامشی در ورزش
۱۵۲		نتیجه
۱۵۵		فصل یازدهم: بورگن، ارماس (عقلانیت ابزاری)
۱۵۵		مقدمه
۱۵۷		عقلانیت نیروی کار و ورزش و انتقاد از عقلانیت ابزاری
۱۵۹		برداشت ارماس درباره ورزش
۱۶۱		نابود شدن بُعد اخلاقی در ورزش ها
۱۶۷		نتیجه
		بخش چهارم: نظریه های مایش و ده گانگی ساختار و کنشگر
۱۷۳		فصل دوازدهم: اروینگ گافمن (مدل نمایش)
۱۷۳		مقدمه
۱۷۵		گافمن به عنوان نظریه پرداز
۱۷۶		مدل نمایشی
۱۷۸		گافمن و جامعه شناسی ورزش
۱۸۰		نتیجه
۱۸۷		فصل سیزدهم: آنتونی گیدنز (ورزش و اوقات فراغت)
۱۸۷		مقدمه
۱۸۷		آنتونی گیدنز، جامعه شناسی جهانی
۱۸۹		نظریه ساختار بندی
۱۹۱		کاربردهای ریافت گیدنز در نظریه های ورزشی و اوقات فراغت
۱۹۱		سبک زندگی و بازی های عمومی
۱۹۴		نتیجه
۲۰۳		فصل چهاردهم: نوربرت الیاس (مسابقات متمدن شده)
۲۰۴		شکل گیری فرایند جامعه شناسی و مدل های بازی
۲۰۷		فرایند متمدن شدن، احساسات، حالات و خشونت
۲۱۵		شکل گیری انتقادگرایی
۲۱۸		نتیجه
۲۲۱		فصل پانزدهم: پیر بوردیو (سرمایه و میدان)

۲۲۱	مقدمه
۲۲۱	ساخت جهانی، سرمایه و میدان
۲۲۲	سلطه
۲۲۶	ساخت‌های جسمانی
۲۲۷	سرمایه
۲۲۸	میدان
۲۳۰	نتیجه
	بخش پنجم: نظریه‌های تبعیض نژادی و جنسی
۲۳۵	فصل شانزدهم: فمینیسم و ورزش
۲۳۵	مقدمه
۲۳۵	تحقیق در ورزش فمینیسم
۲۳۷	تأثیر یکتا فمینیسم
۲۳۸	کشگر محور توسعه فمینیست ورزشی جوان
۲۴۱	موقعیت کنونی فمینیسم ورزش
۲۴۵	نتیجه
۲۴۷	فصل هفدهم: سی، ال از جیمز کر بکت (ورزش، استعمار و کشمکش)
۲۴۷	مقدمه
۲۵۰	دیگری
۲۵۴	تاریخ
۲۵۹	سیاستها
۲۶۱	تغییرات
۲۶۴	اثر قوی
۲۶۸	نتیجه
۲۶۹	منابع

پیشگفتار

جامعه‌شناسی ورزش یکی از شاخه‌های جامعه‌شناسی است که تمرکز اصلی آن بر فعالیت‌های ورزشی به عنوان پدیده‌ای اجتماعی است و زمینه‌ای را برای مطالعه ساختارها، الگوها، سازمان‌ها و گروه‌های فرهنگی-اجتماعی درگیر با این پدیده فراهم می‌آورد. کتاب حاضر که دارای پنج بخش و هفده فصل است، با هدف آشنایی دانشجویان علوم اجتماعی و علوم ورزشی با مکاتب و نظریه‌های جامعه‌شناسی ورزش و روشن شدن ابعاد آن‌ها تهیه شده است و انعکاسی است از نظریه‌های جدید جامعه‌شناسی در حوزه‌های فکری و مکاتب مختلف مرتبط با ورزش که طبقه‌بندی آن‌ها به طور مبسوط و به شرح زیر توضیح داده شده است:

بخش اول: مکاتب کلاسیک، کارکردگرایی، تضاد، کنش متقابل نمادی

بخش دوم: نظریه‌های مابین ساختاری و پست مدرن

بخش سوم: نظریه‌های انتقادی و رایکا!

بخش چهارم: نظریه‌های نمایشی و وگانگی ساختار و کنش‌گر

بخش پنجم: نظریه‌های تبعیض نژادی و جنسی

در ابتدای هر فصل نیز چکیده‌ای از زندگی‌نامه هر نظریه پرداز آمده است که علاوه بر دانشجویان، سایر پژوهش‌گران و ورزشکاران و علاقه‌مندان به ورزش می‌توانند از آن استفاده کنند.

دکتر محمد علی مهرآیین

مقدمه: نظریه‌های اجتماعی و ورزش - تعدد دیدگاه‌ها

تاریخ‌دانان و جامعه‌شناسان به درک نظری ما از ورزش کمک می‌کنند. این دو رشته علمی در کنار وسیع‌ترین و پیچیده‌ترین شکل‌های استدلالی در مطالعات ورزشی دهه ۱۹۶۰ قرار گرفته‌اند که از طریق انواع مجلات دورن و تخصصی مجهز در حال گسترش می‌باشند؛ به ویژه در آمریکای شمالی، استرالیا و اروپای غربی. رشته‌های دیگر وابسته به هم نیز کمک‌های درخشان و توجیهی به درک مفهومی ورزش کرده‌اند؛ به ویژه فیلسوفانی نظیر نوزیک، راولز و مکین. تأثیر که مطالعاتی در ورزش داشته‌اند.

در بعضی از رشته‌ها، بردی‌تر نظیر مطالعات اقتصادی و مدیریتی و مجلات و کتاب‌های مربوط به ورزش نیز نوشته‌هایی موجود است، گرچه محتوی آن‌ها در رابطه با تحقیقات تاریخی و جامعه‌شناختی نسبتاً محدود است. با این وصف، در نشان دادن عواقب سوء تئوریک مطالعه علمی - اجتماعی ورزش، انتخاب تیمی از محققان مشکل است. نظریه‌پردازان مشهور جهانی مانند مرتون، هابرماس، کیدن، بوریو، فوکو، میلز، گرامشی به‌طور روشن به تأثیر مفهومی تمرین در مطالعات علمی - اجتماعی ورزش، فرهنگ و اوقات فراغت اشاره کرده‌اند.

بیشتر مطالعات ورزشی به‌طور آشکار می‌توانند واجب شوند تا نظریه‌پردازان اجتماعی بتوانند به گونه‌ای فزاینده مفاهیم را توسعه داده و آزمایش کنند و آن‌ها را توسعه دهند.

بنابراین، به‌طور دقیق‌تر و در قلمرو مطالعات ورزشی، نظریه‌های خاص باید قدرت خلق مفیدترین الگو و آزمون را قبل از این که به قلمرو عمومی وسیع‌تری گسترش یابند، دارا باشند.

مارکس مفهومی از ورزش را به‌طور اجتماعی و از طریق نوعی مادی‌گرایی تاریخی بیان می‌کند. مرتون از نظریات معتدل «بُرد متوسط»

بحث می‌کند تا الگوهای اجتماعی را در دورن عرصه‌های خاص زندگی اجتماعی تفسیر کند. گافمن از طریق کتاب «نشان دادن خود در زندگی روزمره» یادآور می‌شود که در جوامع مدرن، شخصیت فردی از اهمیت خاصی برخوردار می‌شود، در نتیجه نظم اجتماعی از طریق کنش متقابل بین مردم در مراسم و در موقعیت‌های حضور مشترک با هم حفظ و نگهداری می‌شود.

هم‌چنین به درک اجتماعی از ورزش کمک می‌کند، مفهوم او از «تخیل جامعه‌شناختی» به عنوان نوعی از آگاهی است با عنوان بیداری عمومی است و به صورت انزیشه جامعه‌شناختی او درمی‌آید. میلز به طور روشن به اهمیت ورزش اشاره نکرد، ولی جایگاه آن را که در جشن‌های ورزشی اهمیت نمادین دارد در دورن تحلیل وسیع خود از «نخبه قدرت» نشان داده است. بنابراین نوعی «احساس جهانی» ممکن است در نوشته‌های او به موازات احساسات انتقادی، سانسور و فرهنگی و تاریخی‌اش قابل تشخیص باشد.

آدرنو نیز مانند سایر افراد مشهور «مکتب فرانکفورت» از نظریه انتقادی، تحلیل عوام پسندان‌های برای بی‌محتوی کردن سرگرمی‌های فرهنگ عمومی دارد؛ نکته مهم در نظریه او بردگی عقلانی در صنایع فرهنگی است. او می‌گوید، ورزش‌های جدید مردان تربیت شده‌ای را که همه سنگدلانه در خدمت ماشین هستند به وجود می‌آورد. در نتیجه ورزش متعلق به قلمرو غیر آزاد است، نه موضوعی که سازمان داده شده باشد.

آدرنو معتقد است که بازی مدرن به‌طور رایج عقلانی شدن و کنترل کردن است، ولی به طور بالقوه وقتی که از سلطه رها می‌شود مثبت است. در مقایسه با آدرنو، آنتونیو گرامشی، تمایل به خموش‌بینی را بیشتر در محیط ناامیدی می‌پذیرد. گرامشی در خصوص ماهیت سرمایه‌داری معاصر و ارتباط آن با اقتصاد، سیاست و سلطه روشنفکری بحث می‌کند. حال آن‌که او

درمورد ورزش به‌طور کلی کم سخن گفته است. او ورزش را نوعی مسیر رقابت می‌داند که توسط قانون به صورت بازی جوانمردانه تنظیم می‌شود. محققان ورزشی به‌طور عادی در طی زمان، به‌طرف گرامشی در تفسیر شیوه‌های اجتماعی و استراتژی‌های کنترل ایدئولوژیکی در درون ورزش کشیده شده‌اند.

گرنز هم درمورد ورزش کم نوشته است و نتایجی جزئی از آن را ارائه می‌دهد. توان بالقوه بالای نظریه اجتماعی گیدنز توسط محققان بیشتر در درون جامعه‌شناسی اوقات فراغت و ورزش مورد توجه قرار می‌گیرد. پیر بوردیو که خودش را به عنوان یک جامعه‌شناسی هدایت‌گر تثبیت کرده است و کار او تأثیر جهانی عمیقی از طریق علوم اجتماعی در جهان داشته است نیز در این زمینه مطرح است. بوردیو می‌گوید که نظریه اجتماعی باید به طرف تحقیر تدریجی در زندگی کنش‌گران اجتماعی هدایت شود. در نظر او، تقسیم طبقات از طریق تفاوت‌هایی در اقتصاد، تعلیم و تربیت، فرهنگ و منابع اجتماعی و ورزش تشخیص داده می‌شود، بنابراین، شکل‌های ورزش به‌طور برجسته‌ای در کار بوردیو، نشان دهنده مناسبات متمایز به بازتاب باز تولید تفاوت‌های اجتماعی است. انتقاد بوردیو از ورزش برعلیه فردگرایی آمریکایی و در نتیجه انسجام‌گرایی فرانسوی و در نتیجه استقرار مدینه‌ای فاضله از یک سری سیاست‌های اجتماعی است که با هدایت دولت باعث تقویت روحیه و انضباط و ابعاد انسجام اجتماعی می‌شود.

یورگن هابرماس نظریه‌پرداز اجتماعی آلمانی همانند بوردیو تأثیر دانشگاهی عظیمی در درون کشور خود به‌وجود آورد و تعهدی انتقادی در درون محیط عمومی دارد. به نظر هابرماس، نیاز روشنی در تثبیت مجدد اصول هنجاری مدرنیته وجود دارد، که این نیازها عبارتند از: رشد باز و مداراآمیز؛ اجتماع دموکراتیک و آزاد. بحث هابرماس نیز معطوف به جامعه

بورژوازی غربی است که مشغولیت آن با «عقلانیت ابزاری» است؛ بنابراین، از گفتگو و جنبه‌های انتقادی استدلال و منطق غفلت می‌شود. در نتیجه در ورزش نیز، جنبه‌های روحی و اجتماعی ضعف بنیه بازی، و عناصر ابزاری (اغلب خشن و تند) در رقابت مسلط هستند. راه حل هابرماس در پیدا کردن نوعی مباحثه اخلاقی است که خریدار همگانی داشته باشد و در ورزش‌هایی که موضوعات آن برحسب خیر معمول است تا علاقه بخشی و سود بدی رقابت.

نظریه روان اجتماعی فرانسوی میشل فوکو از قدرت و دانش که وابستگی درونی بیشتر به منابع انحصاری متقابل دارند بحث می‌کند. فوکو «تحلیل قدرت» را با اشاره ویژه به جسم و ساختار سیاسی - اجتماعی از خودها مورد بحث قرار می‌دهد. بنابراین، ما از طریق نقش نظام نظارتی مطیع می‌شویم و به شکل جسمه‌ای انفعالی، در روان‌سازی نظام پلیسی و با هدایت شدن رفتار به شکل جسمه‌ای فعال ظهور می‌کنیم. در ورزش، این به معنای تمرکزی مرتبط با کنترل اجتماعی تماشاگران درون استادیوم‌ها و درمورد ارتباطات آن‌ها با حوادث جدید مطرح است. در بحث تفکر فمینیست و ورزش نیز مسائلی از قبیل تفاوت و - اشیه راندن، تغییرات فرهنگی و شکل‌هایی از ستم اجتماعی معاصر مطرح و برده شد. در سه فصل انتهایی کتاب نیز مقالاتی از دو جامعه‌شناس ورزش مطرح یعنی برایان استودارت و ریچارد جیلیانوتی مورد تجلیل قرار می‌گیرد.